

בבא מציעא כא

עניין: יאוש ויאוש שלא מדעת

מהר"ל באר הגולה באר השני

בפרק ב' דבבא מציעא (כ"א ב') אמרו שם שאין צריך להחזיר האבידה אחר יאוש בעלים. ודבר זה נראה לבני אדם רחוק שיקח אדם את שאינו שלו והוא לא עמל ולא טרח ויחמוד ממון אחר. ודבר זה אינו לפי דת הנימוסית, כי דת הנימוסית מחייב להחזיר האבידה אף אחר יאוש בעל האבידה מן האבידה. וסבה זאת כי דת הנימוסית מחייב דבר מה שראוי לעשות לפי תקון העולם. אף כי אין השכל מחייב דבר ההוא רק שכך הוא תיקון העולם. ולפיכך דת הנימוסית יש בה לפעמים חומר בדבר מה, אף כי לפי השכל והמשפט הישר לא היה צריך לעשות. ולפעמים דת הנימוסית מקילה ביותר כאשר הדבר הוא

וכל זה כי דברי חכמים על פי התורה, שכל דברי תורה משוערים בשכל וכאשר ראוי לפי השכל כך ראוי לעשות, וכמו שאמרה תורה (דברים ד') ושמתם ועשיתם כי היא חכמתכם וגו' ואינו דת נימוסית מגית הדברים לפי הסברא ולפי המחשבה, והתורה שכלית לגמרי ואין התורה פונה אל הסברא. ומפני שהממון של אדם אינו עצם מעצמו ובשר מבשרו רק הוא קנינו אשר הוא שייך לאדם, ולפיכך כאשר נאבד הממון ממנו, שאין הממון ברשותו כי כל אבידה הממון יוצא מתחת רשותו, הרי הממון עצמו אינו ברשותו וגם דעתו אין עליו שנתייאש והוציא את הממון מלבו, הרי דבר זה אינו עוד ממון כלל שאינו ברשותו וגם אינו בדעתו והוא הפקר גמור, ולכך כאשר מתייאש מן הדבר ונוציא הממון מדעתיה אינו עוד ממון שלו. לכך אמר (שם כ"ו, א') שאם הניח כלי בביתו וסבר שאבד ונתייאש מלבו כמה שנים ומצא אדם אותו הכלי אינו למוצאו לפי שהכלי הוא ברשות הבעלים ואינו יוצא מרשותו. ולכך אם יצא מרשותו שנאבד ולא הוציא אותו מדעתו שלא נתייאש, הרי הוא עדיין קנינו וממונו נחשב ולא זכה בו המוצא אותו. ולפיכך מה שאמרו המוצא מציאה וכבר נתייאשו בעלים שהוא שלו, הוא לפי השכל, כאשר ידעו ענין הממון שהוא קנין לבד, לכך צריך ששם בעליו נקרא עליו ובזה הוא קנינו או שהוא בדעתו או שהוא ברשותו, ולא כאשר יצא מרשותו וגם מדעתו. ואם כן איך יאמרו שיהיה האדם חייב

דרושי הצ"ח דרוש כד

פעמים ועוד אני עתיד לדבר מזה. והנה י' והנה ה' הגורם [ה]ראשון שמתיאש מן כאשר שמנו לב על התעצלות התשובה, מצאתי לזה כמה גרמים בנוקין.

אלה הם שש אשר שנא ה', הגורמים מניעת התשובה, וכאשר נשים על לב נבטל כל אחת מהנה, ונמצא רמז בדברי חז"ל לסתור כל א', ואחרי שדרשנו במאמר יע"ל קג"ם, גם עתה נאמר דרך מוסר בששה הלכות הללו, רמוזים ששה גורמים הנ"ל על סדרם.

ז) הראשון מחמת שמתיאשים מן התשובה, הנה במס' בב"מ (כ"ט ע"ג) אתמר יאוש שלא מדעת אביו אמר לא הוה יאוש, ורבא אמר הוי יאוש בדבר שיש בו סימן כ"ע לא פליגי דלא הוי יאוש, דכי אתי לידו באיסורא אתי לידיה, דלכי ידע דנפל מיניה לא מיאש, מימר אמר סימנא אית ליה בגויה, יהיבנא סימנא ושקילנא ליה, בזוטו של ים ובשלילתו של נהר, אע"ג דאית ביה סימן רחמנא שריא, כי פליגי בדבר שאין בו סימן, אביו אמר לא הוי יאוש דלא ידע דנפל מיני' וכו'.

ומזה נלמוד ענין הממון ומדריגתו שלא יעשה בממון כאילו הי' גופו ונשמתו, שהרי כאשר אינו עם האדם אין לו חלק בו, ולכך כאשר האדם מסתלק מן העולם ואינו אצל ממונו אין מלוין אותו כסף וזהב, אבל תורה ומעש"ט מלוין אותו והם עם האדם לא יסורו ממנו, וזה ההפך שיש בין קנין תורה ומעשים טובים. ואם היה הדין שכאשר הממון היה נאבד ומסולק ממנו שעדיין היה שם בעליו עליו, היה האדם מחשיב העושר יותר ממה שהוא. ובוה נדע ענין העושר ולא נהיה סכלים כמו שאמר הכתוב (דברים ד') רק עם חכם ונבון הגוי הגדול הזה על משפטי התורה, ולכך ראוי שיהיה משפטי התורה לפי השכל. ואם

זוה דברי הגמ' יאוש שלא מדעת אביו וכו', בדבר שיש בו סימן כו', פי' אם אף שחטא, מ"מ סימנא אית ליה בגויה, ודאי המוצא אבידה חייב להחזיר להוכיחו, עד שיחזירונו לדרך טוב, ואל יאמר אחרי שזה מתיאש מן התשובה, א"כ אני אזכה חלקו בג"ע עם יתר הצדיקים, דבאיסורא אתי לידו, דלכי ידע דנפיל, פי' כי החוטא עיקר חטאו כי איננו שם על לב ההפסד הגדול שיש לו בעוה"ב, וכמה טובות מאבד, אבל אם יבוא מוכיח ויודיענו אשר נפל ממנו בעונותיו, מימר אמר סימנא אית לי בגויה, ואדע לשוב ולתקן באותו דרך שקלקל ושקילנא ליה.

יא) זמן של ים, שבאם הוא כבר בנוקבי דתהומא, בעמקי הקליפה שנשתקע בין הרשעים, רחמנא שריא, ואין אני חייב להוכיחו, כי כבר יצא מכלל ישראל, שנא' אשר תאבד כו', ומצוי אצל כל אדם, יצאה זו שאינה מצוי' כו', כי פליגי בדבר שאין בו סימן שאינו יודע כמה נכשל, שהרבה לפשוע בכל מיני עבירות, אביו אמר לא הוי יאוש וחייב להוכיחו, דהא לא ידע דנפל מיניה שאינו יודע גדול עונשו בעוה"ב, רבא אמר הוי יאוש, וא"צ להוכיחו מימר אמר סימנא לית ליה, כי חטא כל כך עד שאין לו סימן וחשבון כמה חטא, והוא מתיאש וסובר שאין תשובה מועלת, והלכה כאביו כי תשובה מועלת על הכל.